

Обороздатність держави: шляхи її посилення

Федір Саганок,

кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник
Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національної академії оборони України

Ігор Романов,

кандидат військових наук,
начальник науково-дослідного управління
Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національної академії оборони України

Олексій Соловей,

старший науковий співробітник
Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національної академії оборони України

Посилення обороноздатності за складних сучасних геополітичних і кризових умов залишається однією з найважливіших функцій держави. Нині деякі країни не тільки не виключають можливість застосування збройної сили для реалізації своїх інтересів, а й погрожують нею, суттєво посилюючи свій воєнний потенціал. У зв'язку з цим перед Україною постає непроста проблема посилення своєї обороноздатності, зміцнення усіх її інститутів безпеки, у тому числі й Воєнної організації держави.

Президент України своїм Указом від 10 січня 2009 року № 2/2009 увів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) від 26 вересня 2008 року „Про невідкладні завдання щодо підвищення обороноздатності України”. Указ Президента був викликаний тим, що РНБО відзначила недостатній рівень боездатності Збройних Сил України, незадовільне оснащення їх новітнім озброєнням і військовою технікою. Причина — неналежне фінансування [1]. До речі, фінансування українського війська є найнижчим серед європейських держав. РНБО визнала одним з пріоритетів діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних органів виконавчої влади визначення й реалізацію заходів, спрямованих на підвищення ефективності оборонної політики [1].

У Стратегічному оборонному бюлетені України на період до 2015 року (Біла книга України) зроблено висновок, що законодавча та нормативно-правова база з питань оборони в цілому забезпечує функціонування і розвиток Збройних Сил та інших військових формувань України, її національної безпеки і оборони, правовий статус військовослужбовців та їх соціальний захист, а також підтримання у Збройних Силах та інших військових формуваннях законності й правопорядку. Загалом прийнято понад 150 законів та більше 300 інших нормативних актів з питань національної безпеки і оборони [2, с. 767]. Та водночас у цьому документі говориться, що чинна законодавча база у сфері безпеки і оборони не враховує процесів, що відбуваються у Збройних Силах України, „відстає” від темпів їх реформування, в результаті чого багато пекучих проблеми лишаються законодавчо неврегульованими.

Відповідно до статті 2 Закону України „Про основи національної безпеки України”, давно вже слід було б підготувати доктрини, концепції, стратегії і програми з визначення основоположних принципів воєнного будівництва, напрямів діяльності органів державної влади в конкретній обстановці для своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації сучасних і потенційних загроз національним інтересам України. Все це має здійснюватися за певними стратегічними сценаріями (ситуаціями), передбаченими Стратегією воєнної безпеки України. Але необхідних для реалізації цих заходів законодавчих та нормативно-правових актів і досі немає [3].

Виникає питання: на кого покладається обов'язок вирішення цих завдань?

З Постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2008 року № 874, згідно з якою утворено Міжвідомчу комісію з питань проведення оборонного огляду (додаток до Постанови), впливає, що до складу цієї Комісії, окрім Першого віце-прем'єр-міністра (голова Комісії), входять заступники чи перші заступники керівників лише міністерств з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, внутрішніх і закордонних справ, оборони, фінансів, економіки, промислової політики, транспорту і зв'язку, СБУ, Управління державної охорони, Адміністрації Держспецтрансслужби, Державного департаменту з питань виконання покарань, НКАУ, внутрішніх військ, Служби зовнішньої розвідки, Держспецзв'язку і Державної прикордонної служби. Однак, за висновками аналітиків, перелік суб'єктів (інститутів безпеки) аж ніяк не може замінити собою модель оборонного сектора і сектора воєнної безпеки, визначену на законодавчому рівні [4, с. 57].

Деякі підходи щодо визначення інститутів безпеки, структурних елементів (компонентів) секторів безпеки і оборони, їх конструкції та шляхів трансформації за нинішніх складних безпекових умов повинні, на нашу думку, ґрунтуватися, перш за все, на законах, в межах нормативно-правового поля, яке в ході оборонного огляду належить суттєво

вдосконалювати та наближувати до необхідних стандартів і потреб країни з урахуванням як вітчизняного, так і світового досвіду.

У цьому зв'язку, на нашу думку, становить інтерес сам перелік суб'єктів сектора безпеки і оборони (воєнної організації держави), запропонований Міжпарламентською асамблеєю СНД. Так, у статті 1 ухваленого нею Модельного закону від 22.11.01 № 18-13 визначено, що Воєнна організація держави, крім органів і структур виконавчої влади, призначених для забезпечення безпеки особи, суспільства і держави, має включати збройні сили, війська, інші воєнізовані формування та органи, призначені для відбиття зовнішньої агресії та інших загроз, пов'язаних із застосуванням зовні воєнної сили проти певної держави чи виконання державою її міжнародних зобов'язань тощо [3, с. 18]. Тобто тут, поряд з відповідними державними органами, йдеться і про так званий силовий блок [4].

У [5] зазначається, що Воєнна організація держави становить „сукупність військових, політичних, економічних, наукових та інших органів, установ та інститутів держави, які спільно займаються воєнною діяльністю”, і що основним її елементом є воєнна організація держави, до якої входять збройні формування, передбачені державним законодавством, а також військово-адміністративні, військово-правові органи. Ядром збройної організації є збройні сили, а її „елементами є воєнно-промисловий комплекс і частина інших галузей економіки і науки, які переважно працюють у воєнній сфері, а також органи і установи державної влади, політичні органи та організації, що безпосередньо займаються питаннями оборони та безпеки країни”.

Вважаємо, враховуючи наведені моделі та аналіз національного законодавства України, що серед складових (суб'єктів чи інститутів безпеки) Воєнної організації України законом мають бути визначені не тільки державні органи влади й місцевого самоврядування, тобто керівний склад секторів безпеки і оборони та Збройні Сили України й інші військові формування і правоохоронні органи, а й, як визначено у [6, ст. 3], відповідні сектори оборонно-промислового чи військово-промислового комплексу, воєнно-наукових, військово-навчальних та інших забезпечувальних організацій та установ з органами їх управління (**таблиця 1**).

У цій конструкції, на нашу думку, повинно знайти своє місце і єдине управління Воєнною організацією держави чи сектором безпеки і оборони, про що йдеться у ст. 1 Закону України „Про демократичний цивільний контроль...”, і як це має місце, наприклад, у РФ, Білорусі, Казахстані та ін. [див.: 7, с. 158, 180, 199].

Серед згаданих суб'єктів і складових оборонного та безпекового секторів, на нашу думку, має бути і частина оборонно-промислового та наукового комплексів, призначена для забезпечення воєнної безпеки і оборони держави. У особливий же період до цього переліку можуть залучатися й інші складові, на які покладаються бойові (мобілізаційні,

спеціальні) завдання.

Таблиця 1

Вознна організація держави	
а/ Керівництво	Президент України – Верховний Головнокомандувач Верховна Рада України Кабінет Міністрів України РНБО України Органи державної влади та місцевого самоврядування, які задіяні в управлінні та забезпеченні захисту національних інтересів України від потенційних й реальних загроз воєнного характеру
б/ Інститути сектора безпеки	Збройні Сили України Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ Державна прикордонна служба Служба безпеки України Державний департамент з питань виконання покарань Управління державної охорони Служба зовнішньої розвідки Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації Державна спеціальна служба транспорту Мінтрансу та зв'язку Оперативно-рятувальна служба і служба цивільного захисту міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.
в/ Забезпечуючі ланки	частина оборонно-промислового та наукового комплексів інші складові, на які покладаються бойові завдання

(Авторський варіант моделі воєнної організації України)

Та обставина, що в Україні й досі не прийнято таких законодавчих та концептуальних нормативно-правових актів, як, зокрема, державна програма, концепція та закон про Воєнну організацію держави, Стратегія воєнної безпеки тощо, призводить до суттєвого поглиблення наявних проблем і суперечностей.

Сучасні безпекові проблеми та виклики вимагають принципово нових підходів до забезпечення воєнної безпеки і оборони держави, вибору ефективних механізмів захисту національних інтересів від нинішніх та потенційних загроз воєнного характеру, що має знайти своє відображення не тільки у відповідній державній політиці, а й у Стратегії воєнної безпеки України, Державній програмі та Концепції розвитку чи трансформації Воєнної організації держави і сектора безпеки, відповідному законі, інших нормативно-правових актах, які уже давно мали б бути ухвалені згідно з чинним законодавством, про що йдеться у [3, с. 16 - 17].

Не менш прогресивні, на нашу думку, підходи, організаційно-правові шляхи та механізми посилення обороноспроможності держави визначені в правовому плані щодо розбудови та трансформації Військово-Морських

Сил Збройних Сил України Рішенням РНБОУ, введеному в дію Указом Президента України від 27.06.08 № 598/2008 [8].

Як же вони реалізуються на практиці? Це запитання залишається риторичним.

Характерними рисами сучасної державної політики та державного управління у цій сфері, як справедливо, на нашу думку, відзначають фахівці [16], є їх неефективність, непослідовність, недостатнє наукове обґрунтування, незадовільна координація та взаємоузгодження компонентів сектора безпеки і Воєнної організації держави, обумовлена браком належного державного управління цими процесами, їх безсистемністю, недостатнім нормативно-правовим, організаційним, науково-методичним, інформаційно-аналітичним та ресурсним забезпеченням.

Аналіз нормативно-правових актів та інших фахових джерел показує, що існують і суттєві розбіжності та невизначеність щодо поняття і процедур проведення призначеного чергового оборонного огляду, реалізації його результатів тощо. Зокрема, немає єдиного категорійно-понятійного апарату, нечітко визначені його завдання, напрями, оптимальні строки проведення, параметри, методологія, способи тощо (**таблиця 2**).

Рекомендації

1. Вдосконалити понятійно-категорійний апарат, визначити (уточнити), згідно з сучасними поглядами теорії національної безпеки, такі базові поняття, як Воєнна організація держави, сектор безпеки, комплексний огляд сектора безпеки, оборонний огляд тощо.

2. Розробити модель системи документів з державної політики і державного управління у сфері забезпечення національної безпеки, визначивши її склад, структуру, взаємозв'язок окремих документів, насамперед таких, як закони України про основи зовнішньої та внутрішньої політики, основи національної безпеки, стратегія національної безпеки України, стратегія воєнної безпеки, стратегії інших складових національної безпеки, Воєнна доктрина України, Стратегічний оборонний бюлетень, Концепція і програми розвитку Воєнної організації держави тощо.

3. Розробити та офіційно визначити склад, структуру, взаємозв'язки сектора безпеки і Воєнної організації держави, систему критеріїв залучення до їх складу відповідних компонентів, визначити їх завдання і функції.

4. Підвищити рівень координації реформ у секторі безпеки та Воєнній організації держави.

5. Підвищити рівень наукового супроводу системи забезпечення національної безпеки.

Таблиця 2

Проблеми	Варіанти вирішення наявних проблем
Визначення поняття та суті оборонного огляду	<p>Оборонний огляд - це діяльність центральних органів виконавчої влади та інших зацікавлених державних органів, які виконують завдання у сфері безпеки й оборони України з метою оцінки стану і готовності Збройних Сил України та інших військових формувань до виконання завдань у сфері оборони, уточнення довгострокових перспектив їх розвитку, визначення матеріальних, фінансових і людських ресурсів для гарантованого забезпечення оборони, враховуючи зовнішньополітичний курс України на євроатлантичну інтеграцію [8].</p> <p>Оборонний огляд – процедура оцінки стану і готовності Збройних Сил України та інших військових формувань до виконання завдань у сфері оборони, за результатами якої розробляється Стратегічний оборонний бюлетень та здійснюються заходи, спрямовані на зміцнення обороноспроможності держави [9].</p> <p>Це засіб досягнення повного розуміння сучасного стану оборонного потенціалу і можливостей та їх необхідного рівня в майбутньому [10].</p> <p>Оборонний огляд – офіційно визначена процедура отримання, опрацювання та надання СЗНБ стратегічної інформації з проблем воєнної безпеки, спрямована на забезпечення ефективного формування (уточнення) сукупності стратегічних документів з функціонування та розвитку сектора безпеки, прийняття конкретних стратегічних рішень вищими органами державної влади щодо управління та регулювання процесів у сфері воєнної безпеки [15].</p> <p>Комплексний огляд сектора безпеки – офіційно визначена процедура отримання, опрацювання та надання СЗНБ стратегічної інформації з проблем забезпечення національної безпеки, спрямована на забезпечення ефективного формування (уточнення) сукупності стратегічних документів з розвитку сектора безпеки, насамперед Стратегії національної безпеки та її складових, прийняття конкретних стратегічних рішень вищими органами державної влади щодо управління та регулювання процесів у цій сфері [15].</p> <p>Комплексний огляд сектора безпеки - це інтелектуальна аналітична оцінка стану законодавчих, інституціональних та інших складових сектора безпеки з метою наступного приведення їх у відповідність до вимог ефективної протидії реальним та потенційним загрозам національній і державній безпеці, економічних можливостей держави, сучасних європейських та євроатлантичних стандартів [11].</p> <p>Стратегічний оборонний огляд є найкращим методом реформування та аналізу стану секторів безпеки і оборони [10].</p> <p>Оборонний огляд та Огляд сектора безпеки – складові таких більш загальних процесів, як стратегічне планування та управління у сфері забезпечення національної безпеки [15].</p>

<p>Завдання оборонного огляду</p>	<p>1. Оцінка стану і готовності Збройних Сил України та інших військових формувань до виконання завдань у сфері оборони; уточнення довгострокових перспектив їх розвитку; визначення матеріальних, фінансових і людських ресурсів для гарантованого забезпечення воєнної безпеки та оборони держави [8].</p> <p>2. Реформування сектора безпеки; об'єднання зусиль перед новими викликами, небезпеками та загрозами воєнного характеру; реформування структур сектора безпеки, які відповідають за планування та координацію дій сил, задіяних в операціях, а також структур, які відповідають за діяльність сектора безпеки у періоди між операціями [12].</p>
<p>Основні напрями та заходи оборонного огляду</p>	<p>1. Оцінка стану і готовності Збройних Сил України та інших військових формувань до виконання завдань у сфері воєнної безпеки та оборони; уточнення довгострокових перспектив їх розвитку; визначення матеріальних, фінансових і людських ресурсів для гарантованого забезпечення воєнної безпеки та оборони держави; урахування зовнішньополітичного курсу України на євроатлантичну інтеграцію [8].</p> <p>2. Підбиття підсумків участі України в програмах у 2007 - 2008 років; участі Збройних Сил України в процесі планування і оцінки сил (ППОС) та програмі „Партнерство заради миру” [9].</p> <p>3. Здійснення розвідувальної та інформаційної діяльності; виявлення, ідентифікація та оцінка рівня загроз (небезпек, викликів), дестабілізаційних факторів, причин їх виникнення та наслідків; прогнозування змін у сферах національної безпеки, форм і способів воєнних дій та засобів збройної боротьби; забезпечення СЗНБ об'єктивною інформацією та розробка (корегування) системи стратегічних документів; формування (уточнення) комплексу завдань СЗНБ; оцінка стану і тенденцій змін геополітичної, гео економічної, геостратегічної ситуації; формування відповідних сценаріїв розвитку ситуації; оцінка ефективності державної політики і державного управління забезпеченням національної безпеки; оцінка слабих та сильних сторін СЗНБ, її можливостей; формування бази даних паспортів загроз та кризових ситуацій; формування бази даних антикризових та раціональних механізмів стратегічного управління [15].</p>
<p>Строки проведення оборонних оглядів</p>	<p>1. Провести у період з вересня 2008 року до жовтня 2009 року (рішення РНБО) (один рік) [8].</p> <p>2. Процес Стратегічного безпекового/оборонного огляду може бути тривалим й у деяких випадках складним, оскільки можуть виникати непередбачені проблеми [13].</p> <p>3. Головним стратегічним документом планування, що розробляється в міністерстві оборони США, є Чотирирічний оборонний огляд [13; 14].</p>

Перелік параметрів реформування оборонного сектора	<ol style="list-style-type: none"> 1. Державні інтереси/життєво важливі інтереси 2. Державні/стратегічні цілі 3. Сценарії дій 4. Небезпеки і загрози 5. Завдання [10].
Напрями огляду	Структура, ресурси і можливості, які розглядаються в ході Стратегічного оборонного огляду [10].
Способи досягнення оптимальних цілей	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рішення про проведення оборонного огляду приймаються Радою національної безпеки і оборони України та вводяться в дію указами Президента України. 2. Кабінет Міністрів України організує і контролює проведення оборонного огляду центральними органами виконавчої влади та іншими зацікавленими державними органами [9]. 3. Інші практичні шляхи та способи [11].
Організаційно-методологічні принципи та методика проведення оборонного огляду	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення групи незалежних експертів для керівництва та підтримки рішень уряду (досвід Німеччини) або звернення до уряду з проханням взяти на себе управління всім процесом після консультацій з суспільством (досвід Великої Британії, Іспанії). 2. Найважливіші принципи реформування оборонного сектора [10].
Варіанти загальних моделей методології процесу проведення оборонного огляду	<ol style="list-style-type: none"> 1. У будь-якому випадку процес прийняття рішень має починатися на найвищому урядовому рівні. 2. Залежно від об'єкта огляду (безпека, оборона тощо) зелене світло процесові можуть давати Президент, Прем'єр-міністр, Рада національної безпеки і оборони або міністр відповідного міністерства. 3. Створення консультативної групи з цих питань і призначення голови всього проекту. 4. Представники влади або особи, відповідальні за прийняття рішень, мають: а) визначити початкову точку та задіяні у процесі державні установи; б) запросити до участі в процесі урядові та неурядові організації, державні або міжнародні установи, громадські організації; в) визначити сфери відповідальності суб'єктів, що беруть участь у процесі. 5. Створення спеціалізованої робочої групи. 6. Створення організації для висвітлення найважливіших питань і процесу Оборонного огляду. Можна доручити висвітлення поточних питань голові консультативної групи чи комісії [10]. 7. В „час прийняття рішень” найважливішим завданням є створення широкого консенсусу між окремими складовими суспільства, особливо між політичними партіями і громадянським суспільством [10].

<p>Підготовка Стратегічного оборонного бюлетеня (СОБ) (за результатами оборонного огляду)</p>	<p>Варіант А: проведення оборонного огляду організує і контролює Кабінет Міністрів України. Він: а) готує за результатами оборонного огляду проект Стратегічного оборонного бюлетеня (СОБ); б) забезпечує його обговорення за участю вітчизняних та іноземних експертів, представників неурядових організацій; в) вносить проект СОБ до 15.12.09 до РНБО України; г) передбачає у Держбюджеті на 2009 рік видатки на: забезпечення оборонного огляду; підготовку і видання СОБ [8].</p>
<p>Зміст і структура Стратегічного оборонного бюлетеня (СОБ)</p>	<p>Варіант Б. Організація розробки СОБ покладається на РНБО України, яка подає його на схвалення Президентові України [9].</p> <p>1. СОБ – концептуальний довгостроковий програмний документ з реформування та розвитку ЗС України та інших складових ВОД [9].</p> <p>2. СОБ (Біла книга України) на період до 2015 року: вступна і заключна частини. Р. 1. Загальні умови реформування ЗС та інших військових формувань. Р. 2. Обрис ЗС України та інших військовизх формувань 2015 року. Р. 3. Напрями і шляхи досягнення майбутнього обрису ЗС [2].</p> <p>3. Структура СОБ: Стан і готовність ЗС України та інших військових формувань до виконання завдань у сфері оборони; довгострокові перспективи розвитку ЗС та інших військових формувань; матеріальні, фінансові і людські ресурси для гарантованого забезпечення оборони, враховуючи зовнішньополітичний курс України на євроатлантичну інтеграцію [8].</p> <p>4. Структура „Білої книги” Франції - 4 частини: 1) стратегічне становище; 3) ресурси; 2) стратегія і можливості; 4) оборона і суспільство [10].</p>

6. Уточнити перелік складових сфери національної безпеки тощо.

7. Внести зміни до Конституції України щодо визначення керівництва Воєнної організації держави.

8. Уточнити завдання і функції Президента України і Кабінету Міністрів України щодо здійснення управління сектором безпеки та Воєнною організацією держави.

9. Здійснити відповідні коригування чинного законодавства, насамперед Конституції України, законів України „Про Кабінет Міністрів України”, „Про основи національної безпеки України”, „Про організацію оборонного планування ” [16].

Вважаємо за необхідне:

А. Здійснити комплексні наукові дослідження з питань удосконалення національного законодавства, результатом яких повинні стати: виконання порівняльно-правових досліджень з відповідності законодавства України законодавству Європейського Союзу у визначених сферах (секторах); вивчення досвіду держав Центральної і Східної Європи у справі

наближення їх законодавства до законодавства Європейського Союзу; узагальнення світових досягнень науки у сфері європейської інтеграції, спрямування їх на розв'язання програми реформування і трансформації сектора безпеки України; ретельна юридична експертиза проєктів законодавчих актів стосовно їх відповідності вимогам Конституції України та інших законодавчих актів.

Б. Подальше формування та реалізацію державної оборонної (воєнної) політики щодо проведення оборонного огляду, трансформації і розвитку секторів безпеки і оборони України, оцінки готовності Збройних Сил України та інших військових формувань до виконання завдань у сфері воєнної безпеки і оборони держави. А це вимагає науково обґрунтованого удосконалення нормативно-правової бази та системи й моделі сектора безпеки, державного управління ним, що безпосередньо залежить від політико-правового стану і фінансово-економічних можливостей країни.

В. Для проведення результативного оборонного огляду:

1. Створити на державному рівні відповідну постійно діючу координаційну комісію чи групу (основний робочий орган) з підготовки, проведення та реалізації оборонного огляду усього сектора безпеки, підкомісії та робочі групи при ній з наданням голові комісії повноважень затверджувати орієнтовний календарний план та перелік заходів з проведення оборонного огляду. Орієнтовним планом та переліком заходів передбачити: конкретні етапи його проведення (підготовчий, основний, завершальний); розроблення науково-обґрунтованих методик проведення оборонного огляду (оцінки воєнно-політичної обстановки та загроз воєнного характеру), прогнозування показників необхідних видатків на потреби забезпечення воєнної безпеки і оборони України тощо. (Довідково: постановою КМ України від 1 жовтня 2008 р. № 874 створено Міжвідомчу комісію з питань проведення оборонного огляду).

2. Створити у Міністерстві оборони України, в інших інститутах і структурах Воєнної організації держави робочі групи за визначеними орієнтовним планом напрямками діяльності.

3. Визначити для проведення оборонного огляду фахівців, обізнаних з порядком, методологією і механізмами реалізації заходів оборонного огляду з урахуванням досвіду інших країн, які здійснюють цю роботу на регулярній основі (курси з питань оборонного огляду, стажування в структурних підрозділах НАТО тощо).

4. Забезпечити отримання/надання Міжвідомчій комісії необхідної інформації з питань реформування ЗС та інших військових формувань, забезпечення їх необхідними зразками озброєння і військової техніки для напрацювання необхідних рішень урядового рівня; доступу до відповідної інформації, особливо з питань бойової і мобілізаційної готовності, бойової/оперативної підготовки військ/сил/штабів; надання повноважень на перевірку військ/сил/штабів без обмежень.

5. Залучити іноземних фахівців до проведення оборонного огляду. Провести консультації з експертами Комітету НАТО з питань оборонного огляду.

6. Запровадити систему регулярного (щомісяця) звітування Міжвідомчої комісії про хід реалізації заходів з оборонного огляду.

7. Забезпечити належне висвітлення заходів оборонного огляду та інформування суспільства для правильного розуміння необхідності/важливості його проведення; створення підґрунтя для практичної реалізації результатів/рекомендацій оборонного огляду, забезпечення його прозорості та об'єктивності.

8. Передбачити у проекті Закону про Державний бюджет України видатки на проведення оборонного огляду, а також на підготовку і видання Стратегічного оборонного бюлетеня та підготовку інших проектів нормативно-правових актів за результатами огляду.

9. Створити при Міжвідомчій комісії окрему робочу групу з підготовки за результатами оборонного огляду проекту Стратегічного оборонного бюлетеня, забезпечити його обговорення за участю вітчизняних та іноземних експертів, представників неурядових організацій і внести до 15 грудня 2009 року на розгляд Ради національної безпеки і оборони України.

10. Міжвідомчій комісії за результатами оборонного огляду організувати розробку проектів необхідних законодавчих і нормативно-правових актів для посилення обороноздатності держави та подати їх на розгляд РНБО України.

Література:

1. Рішення РНБО України „Про невідкладні завдання щодо підвищення обороноздатності України від 26 вересня 2008 року” (Введено в дію Указом Президента України від 10.01.2009 № 2/2009).

2. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (Біла книга України) / Правові основи військового будівництва та військово-цивільних відносин: [Збірник законодавчих актів з питань національної безпеки і оборони]. – К.: Парлам. вид-во, 2005. – С. 755 - 827.

3. Сектор безпеки України: проблеми трансформації та нормативно-правове забезпечення / І. В. Романов, Ф. В. Саганюк, В. М. Воробйов [та ін.] // Арсенал - XXI. – 2008. - № 1 - 2. – С. 14 – 17.

4. Семенченко А. І. Поняття „сектор безпеки” та „воєнна організація держави”: методика розробки й обґрунтування призначення, складу, структури та взаємозв'язків / А. І. Семенченко // Стратегічна панорама. – 2007. – № 3. – С. 54 – 69.

5. Словник основних термінів та скорочень, які використовуються в НАТО. – К.: „МП Леся”, 2004. – С. 261 - 262.

6. Закон України „Про оборону України” від 05.10.00 № 2020-III //

Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2000. – № 49. – Ст. 420.

7. Доктринальні та концептуальні підходи до забезпечення воєнної безпеки держави: документи, факти, коментарі [Романов І. В., Саганюк Ф. В., Вещицький І. В. та ін.] – К.: ННДЦ ОТ і ВБ України, 2008. – 244 с.

8. Рішення РНБОУ, введене в дію Указом Президента України від 27.06.08 № 598/2008.

9. Закон України „Про організацію оборонного планування” від 18.11.04 № 2198-IV. – Ст. 9.

10. Принципи реформування оборонного сектора / Матеріали міжнародної конференції „Реформування сектора безпеки України”. – Режим доступу: http://www.dcaf.ch/_docs/SSR_Ukraine/13_BELTRAN.pdf.

11. **Бєлов О.** Деякі питання методології проведення Комплексного огляду сектора безпеки України. – Режим доступу: <http://eai.org.ua/ua/digest/issue12/>.

12. Міноборони розпочинає оборонний огляд за участю експертів НАТО. – Режим доступу: <http://ua.glavred.info/archive/2008/09/16/155347-3.html>.

13. **Іващенко А.** Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування / Андрій Іващенко, Сергій Вербицький // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16). – С. 140-151. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=48&c=1029>

14. Defence Information Strategy, A Paper By Director General Information. – Режим доступу: <http://www.mod.uk>.

15. **Семенченко А. І.** Понятійно-категорійний апарат стратегічного планування забезпечення національної безпеки / А. І. Семенченко // Стратегічна панорама. – 2008. – № 1. – С. 20 – 31.

16. Ефективність державного управління у системі забезпечення національної безпеки: проблеми та шляхи вирішення / Рекомендації науково-громадських слухань Центру воєнної політики та політики безпеки від 26 березня 2008 року. – Режим доступу: <http://swppb.org.ua/p2007/index.html>.